

Evert Nyqvist berättar

Intervjuad av MATS HOLMSTRAND

Efter det att Evert Nyqvist varit med om att bilda Sällskapet för Naturskydd 1934 kom han under sin levnad så småningom att bli föreningens nestor. På meritlistan finns, som nämnts på annan plats, bland annat ett 31-årigt ordförandeskap i föreningen. Denna intervju med honom gjordes ute på Strandudden 11 i Sveas och Everts sommarstuga den 7 juni 1977. Han berättade då inte bara om sina upplevelser i naturen utan kom också in på andra saker, som i dag är intressanta tidsdokument. Redaktionen har valt att ta med även dessa. Överförandet av intervjun från ljudband till skrift gjordes på ett noggrant sätt av Inger Stephansson, när hon arbetade på Hembygdsföreningens bildarkiv. Berättelsens talspråkskaraktär och berättarens sätt att uttrycka sig har endast redigerats i mindre omfattning inför publiceringen i denna bok.

Hur kom det sig att du kom att syssla så mycket med just naturen?

Ja varför, är kanske inte så lätt att säga. Det kan vara tillfälligheter många gånger som avgör var man hamnar. Jag skulle tro att mitt intresse för fåglar blev väckt ganska så tidigt. När jag var inte ens året så var far och mor mycket ute vid Presterud. Där fanns ett torp som hette Fiskartorpet med väldigt fina fågelmarker. Vi har t.ex. många arter som tidigare inte fanns i trakten, men som spritt sig. Enstaka arter som den s.k. bastardnäktergalen¹ fanns bara där tidigare.

Sen när jag kom till småskolan, då bodde vi i Karlstad, var det ingen särskild undervisning i fågel- eller djurliv. I tre–fyra-årsåldern tror jag att jag blev påverkad av att vi hade en åttkantslund vid Östra stationen i Karlstad, som bestod av björkar och där fanns många fågelarter. Dit gick folk med matsäckskorg eller kaffekorg på söndagseftermiddagarna, och lunden var utflyktsmålet för alla som bodde på Herrhagen. Kaffekokern sveptes in ordentligt i ett lager tidningspapper, så höll sig kaffet varmt en timme kanske. Där fanns naturligtvis mycket fågelsång. Jag minns inte det så mycket som vissa andra händelser som utspelade sig där.

Och så bröt kriget ut och spanska sjukan spred sig.

När kriget bröt ut den där söndan i augusti 1914 så har jag minnen utav annat slag än fåglar. Även om man inte förstod den där spänningen som låg i luften, så var man med om att dela den och hörde andra berätta om det farliga som

*Attkantslunden vid Östra stationen i Karlstad. Fotot troligen taget vid mitten av 1960-talet.
Foto lånat från KMW:s fotoklubbs arkiv.*

kunde hända här. Det blev mobilisering. Det var första gången jag hörde det ordet, men det fick en lära sig ordentligt utan å innan. Hur det stavades och det förekom på affischer å anslagstavler. Jag kunde läsa när jag började småskolan, men det var ett ord som jag fäste mig för och som jag inte begrep – det var ”kungörelse”. Jag läste ut det där ordet som ”kung-örelse”. Att det var kung med i’et, det kunde jag fatta, men det där ”örelse” hade jag ingen aning om vad det betydde. Det var ju bara det att jag missuppfatta; lätt att göra för vem som helst, men ett ganska svårt ord, åtminstone för de mindre.

När kriget bröt ut blev det inte så mycket promenader dit. En musikkår brukade spela där annars på söndagseftermiddagarna i den gula paviljongen. I småskolan gick jag för doktor Strandmans mor, Helena Strandman. Vi tyckte hon var gammal redan då, å vi fick lära oss frakturstil i Luthers lilla katekes, det minns jag. Sedan dess har det aldrig varit något problem för mig att läsa frakturstil. Det var för gammalmodigt, och vi var nog den enda klassen som undervisades i den stilen.

Vi kom hit till stan 1918, mitt i den värsta spanska sjukan. Södermalmskolan användes som sjukhus. Det var stor dödlighet. En söndag kunde det vara 20–30 stycken som skulle begravas. Då fanns det inte likvagn, utan de

fraktades iväg på en planvagn till kyrkogården, och det gällde att få grävt en grop på kyrkogården så att de kunde få ner dom. Det var just inte så mycket ceremonier heller. För det mesta var de anhöriga sjuka å låg hemma i sängen vid tiden för jordfästningen.

Vilka var dina första naturböcker?

I folkskolan fanns det inte så mycket att studera på det biologiska området. Vi hade en skata uppstoppad, det minns jag, å det fanns väl någon enda mer fågel. Skatan fick vi rita utav. Å så fick vi överlärare Gustaf Stagnér som intresserade sig mest för hästens tänder – de strecktecknade kindtänderna dom måste man kunna. I övrigt var det just ingenting för mig. Jag läste på egen hand.

Vi hade inte så många böcker att läsa, men jag köpte en av Bengt Berg². Den kosta 1,50 kr och det var ett storkpar på framsidan. Sen fanns det en annan, men jag minns inte författarnamnet. Boken hette ”Sällsynta fåglar”. Engelsk författare troligen, för det var engelska fotografer som tagit bilderna. Den kosta också nånting på 1,50 eller 2 kr. Sen köpte jag en bildatlas över däggdjur å småfåglar. Den var väldigt stor, en 50–60 cm i längdformatet å den realiserades för 15 kr. Det var väldigt mycke pengar. Det visste ja inte om ja hade råd till. Men jag gav mig inte utan spara, hitta på allt möjligt extraarbete ja kunde få för att få ihop 15 kr. Å så köpte jag den på Lindskogs Bokhandel. Det skulle vara realisationspris. Jag har kvar boken fortfarande. Bengt Bergs å det lilla häftet ”Sällsynta fåglar” också.

Det visade sig att det var för mycket främmande fåglar som jag inte hade tillfälle att få se, så därför måste jag försöka få tag på litteratur om fåglar i hembygden eller liknande. Det dröjde allt ganska länge innan det kom fram nånting som det var ett vettigt pris på. Jag minns att Georg Dahl³ hade gett ut ”De grå från grottan” och den köpte jag. Jag har inte talat med honom om den boken än. Den skrev han när han var i Karlstad och sedan så flyttade han till Sydamerika. ”De grå från grottan” det var grävlingarna. Det var en utav de första böcker som jag plöjde igenom från pärm till pärm. Det var inte så mycket bilder, men det var ju intressant text i alla fall.

Vad gjorde du när du slutat skolan?

Jag slutade skolan 1922. Då hade jag gått fyra år i folkskolan, från 1918 till 1922. Jag hade inget speciellt arbete utan fick arbeta på vår tomt, som vi hade köpt uppe på Djurgården, Fältet. Där fanns ingen jord i egentlig mening, utan vi fick ordna jord. Marken var när vi köpte den c:a 100 kvm, men den gubben

som hade haft den tidigare, kallade vi för övrigt ”Karlsvea”. Namnet förekommer fortfarande i Svedells – släkten tog sig det namnet efter ”Karlsvea”. Jag började fast arbete 1924. Emellan 1922 till februari 1924 hade jag liksom lite lösare arbete; plockade bär åt en del gamla tanter och nässlor åt fru Bouvin. Jag fick inte sälja dom åt någon annan än henne. Jag fick 50 öre litern också; mycket pengar på den tiden för en sådan sak.

På vintern var jag rätt så flitig kund på auktioner å köpte skrotlådor. ”Kväsarvalsen”, polis Pettersson, när han fick se att jag var med så slog han för en 10–15 öre, för han visste, att jag kunde inte betala mer. Då fanns det en hel del saker i dom där. En del av kanske lite större värde, men det hade jag nog inte förstånd på då – som en del koraller ifrån Söderhavet i en låda, som var på en auktion efter sjökaptan Olle Aronsson, bror till Gurly⁴. Sedan hade jag mycket arbete på tomten, mycket sten som skulle hanteras där å så skulle det skaffas fram jord.

Berätta om hur du kom in i beklädnadsbranschen!

1924, den 21 februari, var jag fast för ett stadigt arbete, för då började jag hos K. G. Andersson, Beklädnadsaffär. Han hade en T-Ford och körde till Storfors, och där stod jag på marknadsdagar på torget å sålde kläder. Han började på hösten 1923 med firman. Han kom från Vänersborg. Sen var vi vidare till Grythytted, stod på torget likadant där. Smederna var och hämtade sin ranson här i Kristinehamn å därför hade de så att säga ”skyldighet” att komma hit till stan. Vi var däruppe å sålde en hel del, tog mått på kläder som de var inne å hämta sen. Forden var så hårt packad så den reste sig trots att motorn låg där fram. Det var en stor koffert, som jag tror finns kvar än idag, en stor träkoffert därbak, som var lastad full, och sen invändigt i bilen så mycket som gick. Det fanns många bekanta namn i Storfors t.ex. Piscator och vallonnamn uppe i Hällefors och Grythyttan. Jag fick börja tidigt – nästan så jag tyckte det var för tidigt. När det kom en stor brukssmed t.ex., som var nånting på 125 kring midjan, så räckte jag ju inte så långt. På den tiden var jag ganska spenslig), vägde nånting på 40 kg.

Jag skulle ta mått. Inte för att jag visste så noga hur det där skedde, men min chef han sa att det vet du hur det där sker. Ta du bara måttena lagom löst blir det allt bra, å du skriver upp det sen. Å det blev allt bra. Sen fick jag ny chef på sommaren 1925, då kom Hägg å övertog affären den 15 juli 1925. K. G. Anderssons Eft. O. Hägg, hette firman då, men det var ju samma företag. Då hade jag ett och ett halvt års längre erfarenhet utav just klädesbranschen än vad Hägg, min chef, hade. Därför fick jag ju också trä in rätt så

tidigt, där inte kanske annars en springpojke, eller vad jag skall kallas, hade fått avancera på sätt å vis till biträde med en enda gång så fort. Erfarenhet, ja det gjorde att jag fick rycka in i många fall, där han som chef borde ha ryckt in – men jag fick ta över ibland en del försäljningar. Det var 1925, men vi var inte ute å reste då för firman hade ingen bil. De affärerna upphörde.

Så småningom började du göra affärer i hamnen?

1928 på sommaren hade jag semester i tre dar. Det var regnigt å grått. Inte alls nåt trevligt semesterväder, så jag gick ner till hamnen å titta när hamnarbetarna började lasta virke. Det var mest skuter som var inne då. Då var det en hamnarbetare där som sa: ”Gå lika gärna hem efter ett par blåbyxor åt mig, som att du sitter där å glyser. Det finns dom här inne i skansen som vill ha nåt också. De har kafferast om en lita stund, så om du väntar kan du få besked på de också.” Det gjorde mig detsamma egentligen. Det va ju en sorts arbete, men det var en annan sorts arbete än vad jag hade tänkt mej. Jag fortsatte med hamnaffärerna ända till 1948 – i 20 år. Det blev åtskilligt sålt på det sättet. Tiderna var såna så man måste passa deras raster, kaffedags eller middagsdags. Det gjorde att det blev väldigt trassligt med matordningen för min del, i all synnerhet för min mor som skulle ha mat till min far kl.12. Sen kom det en kl. 1 å så då jag, kanske kl. 2 eller 3. Det blev således mat nästan hela dan för mor.

Jag fick gå upp till Djurgårn, uppför backarna. När det var kolbåtar inne som hade en massa kolstybb, fick jag det över mig i ett kör. Å så skulle en ha vit krage på den tiden å vit skjorta å sen likadant ikring händerna – så det var allt annat än vitt när kvällen kom. Ibland kom ett par båtlaster med globersalt. Inte det bästa när en fick det där i ögonen när det blåste; å dom öste det där med maskinskoper. Och svavel var också otrevligt. De hade det väl ändå värre de som var hamnarbetare för all del. Jag säger det, idag har väl knappast någon hamnarbetare rätt å kalla sig hamnarbetare, för han är väl transportarbetare, men det är ju ingenting. En riktig hamnarbetare, det tror jag knappast vi har nån kvar, möjligen att vi har en, och det är Åsberg på pensionärshemmet på Västgötagatan. Vi har talat om det där nån gång. För ett par år sen var det fyra stycken – men sen ha de knalla å dött undan. En var då över 90 på Gustavsberg.

Det var en hel del båtar i hamnen. I all synnerhet skuter ifrån Västkusten tog virke på England och Rotterdam. Jag hade en 9 x 12 plåtkassettkamera, så tog jag nån bild utav båten å kanske även utav besättningen. Handla de bra, så fick de var sitt kort gratis. Så småningom sa Hägg att jag skulle väl åtmin-

Båten Göta kanal II vid kaj i Kristinehamns hamn på 1920-talet.

Foto: Okänd.

stone ha betalt för filmen. Hur många gånger det blev, vet jag inte. De där bilderna har jag kvar en hel del. En del har väl kommit till arkivet, men en del ligger väl och väntar på att bli inventerade så småningom, om en nu får vara frisk å allting klaffar som det skall.

Det var många roliga episoder i det där arbetet också. En av Ahlmarks båtar hette ”Delfinus”, en av de värsta smuggelbåtarna. Ahlmarks var väl inte inställda på det, men det blev så. Var det en båt som var bra för manskapet, och maten bra, så fick den bra besättning, som stannade ombord. Men det blev en väldig omsättning utå folk också på lite tvivelaktiga båtar. ”Delfinus” gick på Gdansk i Polen och då köpte de 96-procentig sprit och den såldes i 50–60 liters damejeanner. Spriten skulle blandas med hälften vatten och det gav många tillfällen till avsmakning under tiden arbetet pågick. Båten hade bråttom å skulle iväg, men hurudant tillstånd den besättningen befann sig i, det kunde man många gånger fundera på. De skulle ha kläder nästa resa de kom, för de tjäna pengar på det där också. Jag fick ha två man som var något så när, som kunde stå lull, till att hålla den tredje för att inte han skulle packa ihop helt å hållet. Jag fick ta mått på honom i den ställningen där han hängde i armarna på dom två. Sådant kommer ju aldrig att förekomma längre. Men sen gick det bra, en hade blivit inkörd på det dära. I viss mån fick man ha ögonmärke på vilken storlek det kunde röra sej om å kontrollera måtten på så vis.

Blå cheviot var det mycke i kostymer, men sen var det mycket i blåkläder förstås – Fristads blåkläder. De hade nyss börjat 1927, och de var ju helt anorlunda än andras blåkläder. De var dyra, men lättsålda. Ett par hängslebyxor kosta 4,74 kr då. Nu går dom på över 100 kr.

Det var svenska sjömän i allmänhet. Nån gång kom dom upp till affären, men det blev inte så många tillfällen. Det var därför jag börja med affärerna ombord, för besättningen hade inte dom möjligheterna som befälet. Besättningsmännen var låsta egentligen tills landgången drogs in. Befälet hade större möjligheter i så fall. Sen blev det så att också befälet kom och begärde att få köpa. Det hade jag kanske inte räknat med, men jag fick många bekantskaper på det viset. Jag fick till och med en förste maskinist som kund, som jag inte höll på att bli utå med för han tala om att han hade en dotter som han ville gifta bort med mig och jag hade inga tankar på det där – jag hade fåglar som jag hade börjat med också på nätterna.

Så lärde du känna en annan naturintresserad?

1928 träffade jag Olle Jonsson, som bodde på Irisdal. Olle och jag har under många år tittat på fåglar, men det har avtagit nu på senare tiden både för hans del och min. När Olles fru Tertu fick barn så blev det en annan ordning förstås, men vi var ute mycke och pojken hans⁵ har ärvt pappans intresse.

Olles föräldrar hade motorbåt och den fick vi låna. Vi landsatte hans föräldrar ute på en holme, på Sibberön eller Kalvön å sen kom vi tillbaka och hämtade dom. Båten hette ”Iris” å var väldig till att ta åt sig sjön när det gick vågor. En gång var vi allra längst ut på Sibberön och skulle fotografera en fiskgjusunge å ja råka vända den där lite oförsiktigt mot mig, å då vet den som varit ute för sådana bravader tidigare att det blir nästan som en kritstolpe utav den som råkar stå i vägen. Det är något slags försvarsmedel att skicka ut så mycke ruttan fisk å det lukta väldigt. Det var inte så roligt när man skulle hämta Modins å andra som skulle med å en annan inte hade några kläder till att byta med heller. Jag fick låna ett par byxor utav Ivar Jonsson⁶. De var ju långt ifrån passande åt mej men det gjorde detsamma, bara att man kom hem.

Men Olle och jag har gjort en del andra saker också, rätt så roliga. Vi var nere i Göteborg. Jag hade ett rum på Göteborgs naturhistoriska museum i Slottsskogen, som var avsett för forskare. Olle fick ligga där också. Det fanns bara en säng, men det gick bra – vi låg skaföttes. Det var en låda inunder sängen, och sista dan vi låg där så titta vi på den där lådan å undra vad det kunde vara i den. Runt omkring i rummet var det mycket hillebarder å Kongovapen. Rummet var inte så stort, men vi betala inte mer än fem kronor

Detta foto på talltita är en av Evert Nyqvists mest kända fågelbilder. Först publicerad i Sällskapetets jubileumsskrift 1934–1944 och sedan i det stora verket "Våra fåglar i Norden".

i veckan till vaktmästaren som städade. Vi tittade i lådan och det stod "Homo sapiens, svanskotor saknas, 1823" på den. Det var en gammal lappgubbe som vi hade legat över under en veckas tid.

Det blev väl lite värde i den där resan för vi var ute på en ö som ligger åt Marstrand, Rörö, å där hittade vi ett skärpiplärkbo med en gökunge i. Till professor Jägerskiöld⁷ sa vi att nu åker vi hem i morn, men den där gökungen borde nån ta reda på och ringmärka. Vi hade inga ringar med, men jag hade kameran å tog några bilder. Han tyckte det kunde bli ett värdefullt inlägg i frågan vart göken flyttar, vilken väg den tar. Det fanns två vägar – den ena gick åt höger över Spanien, den andra åt Grekland. Inte trodde vi så mycket på det där, men han bad att vi skulle stanna en dag till. Vi fick ringa hem då och begära tillstånd att få åka ut till Rörö å ringmärka den här göken. Den blev ringmärkt och införd i handlingarna och efter ett halvår kom det besked, att den här göken hade hittats på en ö som hette Sakyntos utanför Grekland. Idag finns inte den ön, för den sjönk i havet efter några år. Men det var ju värdefullt, och den som höll på att göken tog vägen över Grekland fick ju vatten på sin kvarn.

Evert Nyqvist och Erik Olsson flankerande en uppstoppad pärluggla. Foto: Okänd.

Då var det fyndet värdefullt. Hur det är nu vet jag inte, om de har gjort fler återfynd i Grekland.

Man kan väl säga att det var en lite ovanligare sak. Sen var det roskarl, som egentligen inte skulle förekomma vid sötvatten, men som fortfarande har häckning här i Väner. Den finns inte på hela jorden på något mer ställe vid sötvatten. Annars så finns den spridd både i Japan och Kina, kusterna utöver alla stora hav, men inte vid sötvatten på något mer ställe än här i Väner.

Både Olle och jag var inställda på jakten med kamera å kikare. En gång tidigare var vi med på en riktig jakt, å det var när Olsson⁸ hade sin kolkolja i Sunnäs vid Ölmeviken. Jag sköt ett skott med hans dubbelpipiga gevär, men hade aldrig hållit i en bössa förut. Det var andjakt å vi hade ingen mat egentligen. Det var slutet på en långhelg och så skulle vi då skjuta en and till mat; fotograferingen gav ju ingen mat. Det skulle inte va så märkvärdigt om man tryckte utå en hane i taget. Det hade nog gått bra förstås, men jag tryckte av bägge två på en gång. Som väl var stod jag långt fram i båten å sköt. Jag hamnade i bakkdelen på ekan å änderna klarade sej. Det var mitt livs sista skott jag lossa på gevär. Då var det nära att jag kommit bort både ifrån kamerajakt å vanlig jakt.

Omkring 1960 beslutade jag mig för att inte splittra mig på för mycket utan gå in för fåglarna. Olle däremot, han var ju hemma både på insekter och

växter och jag höll mig på avstånd som åskådare. Jag ville inte ge mig in på det där, för jag tyckte att det skulle bli för mycket. Olle har kunskaper på så många områden, fastän han bara går där och inte visar sig. Han har gjort så många fina upptäckter också. En liten vivel *Hylobius transversovittatus*; det är hans upptäckt. Den stod tidigare inte nämnd norr om Skåne. Så hittar han den här ute på holmarna och fick den konstaterad utav fil. dr Einar Wirén på Lundsberg.

Berätta lite om hur ditt fotograferande började och fortsatte!

Den första bilden jag tog har jag till och med kvar. Jag gjorde en färgbild 1929 också – en diabild. Å det fanns inte annat än den här ganska korniga plåten autokromplåt. Hela proceduren måste ske på fotografens eget kunnande. Det blev ju litet svårt med exponeringstid, men jag har kvar en bit utav den plåten, som jag tog utav Olssons lilla sommarstuga. Han eldade i den öppna spisen och jag hade laddat med färg i en sådan här vanlig 9 x 12 klappkamera. Dessutom hade Erik en fotogenlampa som var i grönt glas, vackert blågrönt glas, och brasan under, så jag knäppte en bild på det där och sen gällde det att få fram resultat. Det skulle vara koncentrerad svavelsyra i en skål och ammoniak skulle blandas i. Jag visste ingenting om kemi å tänkte att går jag ner i koncentrerad svavelsyra med mina fingertoppar så är jag utå med dom sen. Men jag talade med en som hade insikter i kemi och fick reda på att ammoniak neutraliserade svavelsyran, därför var det inte så farligt som jag trodde.

På våren hade jag köpt min första kamera för fågelfotografering, en Ernemann; 8 var den största ljusstyrkan på den. Fem kronor och tio öre kostade den på en stadsauktion i Stockholm, inklusive stativ. Plåten var 9 x 12 och jag framkallade själv i Laplanat. Den första fågelbilden var utav några måsungar ute på Fallskärena. Det var inte så märkvärdigt att ta dom i boet. Olle Olsson och jag var där.

Jag köpte en kamera 1930 av en sjöman för 20 kronor. Det var ju mycket pengar. Vid den tiden hade jag inte mer än 17,50 kr i veckan. Pengar skulle lämnas hemma för mat å så skulle banken ha lite grand varje vecka – även om det inte blev mer än en krona. Det tog några veckor för mig till att få ihop till kameran. Zeiss tror jag det var, 9 x 12. Jag har objektivet kvar.

1932 hade jag hälften i en lottsedel. Jag hade bjudit ut denna hälft till en handelsresande på Stadshotellet, som tackade nej. Den lottsedeln vann 5 000 kronor. Det gjorde att jag fick ut 2 500 kronor. Det var 10% skatt också. Jag sa till dom hemma att när jag nu hade fått pengar på det här viset, så ville jag använda dom till en fågelkamera. Jag köpte genom Tony Lange⁹, som hade

Evert Nyqvist håller föredrag vid höstgille i Kärrs hembygdsgård 1975. Från vänster ses Henric Falkenberg, Evert Nyqvist, Nils Andersson, Henry Kilman, Karl Karlsson och Gertrud Andersson. Foto: Mats Holmstrand.

framkallningslaboratorium hemma i bostaden, Fabriksgatan 4. Hon föreslog en Graflex 9 x 12. Det var inte så vanligt då med små Graflexkameror. Sen kom jag över en Mentor 6 x 9, en engelsk kamera. Tony hade förbindelser med England. Brännvidden var inget märkvärdig. Det var 10 1/2 normalobjektiv. Något annat hade man inte tanke på egentligen. Men den kameran slet jag nästan ut. Jag köpte sen ett teleobjektiv genom Bele Beermann¹⁰ till denna kameran också och det telet har jag kvar än. Ett bra märke, Ross, men inte så känt.

Hur startade Sällskapet för Naturskydd och vad tog man itu med först?

Vi hade inte ens tänkt på att det skulle kunna bli en förening. Yngve Holmqvist var en eldsjäl, som fick med sig Olle och mig, Anton Carlsson, Erik Olsson, Gösta Samuelsson, Gunnar Norman, Oskar Andersson i ”smisboa”¹¹. Det var 1934 som vi startade. Då fick vi Lange¹² till att skriva de skrivelser som behövdes. Vi hade tidigare försökt med en fridlysning utav Svansholmen eller Rompholmen på Fallskärena och yttre delen på Sibberön, där som det nu är aktuellt med avverkning¹³. Karlstaholmera, där ville vi ha fridlyst, ifrån Sandpasset vi kallar där ute. Men det blev avslaget. Annars hade jag, när jag var i Stockholm tidvis och arbetade, gått upp till Rudolf Söderberg¹⁴, känd för sin doktorsavhandling om Hornborgasjön. Jag fick lämna bilder till en del böcker

genom honom och fick tre kronor styck för dem. Sen blev jag hembjuden till honom flera gånger. Det blev en kontrovers mellan honom och mig som inte var så trevlig. Han hade publicerat en del av mina bilder med sitt namn som fotograf och det gick ju inte. Han hade gjort ett stort arbete med en skrivelse till länsstyrelsen om fridlysning utav platserna jag redan nämnt, med mina bilder och sitt namn inunder som fotograf. Det var väl inte så trevligt, men det var ju nästan nödvändigt också att det blev tillrättat.

Fridlysningen 1933¹⁵. Yngve Holmqvist anmodade den unge fil. dr Nils Dahlbeck¹⁶ att komma hit. Han skrev under på att han ansåg det lämpligt att det skulle bli ett friluftsområde för allmänheten och naturreservat. Dahlbeck har skrivit i våra jubileumsskrifter och varit här när vi har haft våra jubileumsmöten och hållit föredrag. Han var här för ett par månader sedan – det var 42 år sedan vi startade då.

Några tidiga minnen av kända naturvårdare?

Gösta Samuelsson, Erik Rosenberg¹⁷, Per Olof Swanberg¹⁸ och jag var tillsammans på Stormossen i Visnums-Kil. Vi låg i en lada och jag hade med mig en uppblåsbar huvudkudde, som jag måste hänga på väggen, för det var så mycket möss så den gick inte att ha på golvet. Jag riskerade att få den uppäten.

Carl Friés¹⁹ kom dit för han skulle skriva sin bok ”I skogen”. Han fick en del bokillustrationer därifrån, bl.a. den här stora dolomedes-spindeln²⁰ som är tagen på Stormossen. Vi var också tillsammans på utfärder ute på mossen och hörde på den halvenkla beckasinen eller, som han heter, dvärgbeckasinen. Vi hörde hans läte, när den spelade utöver Stormossen, och vid ett tillfälle fick vi se den flyga upp i södra kanten.

Allt man frågade Rosenberg om, som man var intresserad av, kunde Rosenberg ge svar på. Han var ju inte så lastgammal i alla fall, men han började tidigt, tidigare än vad en annan hade gjort. Till hans kamrater hörde Knutte Borg i Örebro. Han hade flera ”lärljungar”, som de kallades då, som var väldigt skickliga. Carl Fries var ju en som räknade sig mera som lärljunge till Erik än som någon sorts lärare när det gällde markerna. Första gången vi var tillsammans på Prästön²¹ så hade Carl Fries fått se en bläsand i naturen härute. Det är ju en nordlig fågel annars. Det tyckte han ju var nåt märkvärdigt att den fanns här. Vi låg en natt i själva uthuskammaren på Prästön å jag har nån bild även från det tillfället. Sådana bilder som idag är rätt roliga att ha.

Förklaringar

Nedanstående förteckning över förklaringar har sammanställts av redaktören. I några få fall har det inte kunnat klarläggas vilka de personer som nämns i texten är.

1. Det officiella namnet på arten i dag är härmsångare. Fågeln har tidigare också kallats gulsångare.
2. Bengt Berg (1885–1967) är en legendarisk ornitolog, författare, fotograf och naturfilmare. Hans mest kända bok är förmodligen ”Min vän fjällpiparen”. Bengt Berg är bl.a. känd för att ha planterat in kanadagåsen i Sverige.
3. Georg Dahl (1905–1979) har skrivit böcker om jakt och natur, men också äventyrsböcker inspirerade av hans tid i Latinamerika. Han var där professor i iktyologi (läran om fiskar) i Bogotá, Colombia. Tillbringade sina sista år på Possebergs Gård utanför Kristinehamn. Medverkade i jubileumsskriften 1966–1975. Hans grav finns på Gamla kyrkogården.
4. Gurly Aronsson var en känd vävlärlarinna i staden.
5. Sonen Leif Jonsson har kvar sitt stora intresse för fåglar. Han är bosatt i Karlstad.
6. Ivar Jonsson är Olles far.
7. L. A. Jägerskiöld (1867–1945) var chef för Göteborgs naturhistoriska museum. Bland ornitologer främst känd för det för sin tid omfattande bokverket ”Nordens fåglar” från 1926, som han gav ut tillsammans med Gustaf Kolthoff och under medverkan av Rudolf Söderberg.
8. Den person som avses är Erik Olsson – även han en av föreningens grundare.
9. Hennes namn var egentligen Antonie Lange, men kallades Tony.
10. Bele Beermann (1911–1966) var verksam som fotograf i Kristinehamn.
11. ”Smisboa” är en dialektal benämning på järnhandel. Oskar Andersson arbetade på Westerlunds järnfjär.
12. Otto Lange (1901–1963) hade advokatbyrå i staden.
13. I maj 1977 diskuterades kyrkans planer på avverkning av skogen på Kalvön och Sibberön livligt.
14. Rudolf Söderberg (1881–1958). Utöver den information om honom som ges i artikeln bör nämnas hans fälthandbok i fyra delar ”Våra fåglar och hur man känner igen dem”.
15. Avser förmodligen avsättandet av ett skogsområde som naturskyddsområde på den av kommunen ägda fastigheten Ämbetsägornas marker. Här är i dag ett industriområde!
16. Nils Dahlbeck (1911–1998) arbetade som sekreterare och intendent i Svenska Naturskyddsföreningen (nuvarande Naturskyddsföreningen) åren 1936–1951. Han var också redaktör för riksorganisationens ”Sveriges Natur” 1938–1951. Nils Dahlbeck verkade som distriktschef vid Sveriges Radio, Göteborg, 1955–1964. Han ledde under perioden 1955–1977 det klassiska radioprogrammet på söndagarna ”Naturen och vi”; de flesta år tillsammans med Nils Linnman. Nils Dahlbeck har medverkat i två av föreningens jubileumsskrifter och var en trogen gäst vid sällskapetets tioårsjubileer. Han var utan tvekan en av landets främsta naturvårdare genom att under hela sitt vuxna liv ha fört naturvårdens talan både i tal och skrift.
17. Erik Rosenberg (1902–1971) föddes i Valunda, Visnum. Flyttade som tioåring till Örebro, där han sedan bodde resten av sitt liv. Legendarisk fältornitolog, som gick under namnet ”Mäster Erik”. Skrev bland annat de bland ornitologer välkända böckerna ”Oset och Kvismaren” och ”Uvberget och tjäder-skogen”. Hans fälthandbok ”Fåglar i Sverige”, vars första upplaga kom ut 1953, är en klassiker inom svensk ornitologisk litteratur. I senare utgåvor tackas bl.a. Evert Nyqvist för synpunkter i form av tillägg och ändringar.
18. Per Olof Swanberg (1908–2001) är känd som framstående fältornitolog och skicklig fågelfotograf samt som författare till bland annat ”Krankesjön” och ”Fjällfåglars paradiset”. Var starkt engagerad i frågan om restaureringen av Hornborgasjön, i vars närhet han bodde. Nära vän till Gösta Samuelsson.
19. Carl Fries (1895–1982) var zoolog och författare. Han gav ut ett flertal djur- och naturskildringar. Framför allt var han känd som en kunnig presentatör av det svenska landskapet.
20. *Dolomedes fimbriatus*, kärrspindel, är en av våra allra största spindlar. Längden kan uppgå till 20 mm.
21. Torpet Prästön vid Kilsviken hyrdes under många år av Sällskapet för Naturskydd.